

Spomenik na Petrovoj gori Vojina Bakica

Stefan Kacin, Jurij Princes, Bogdan Spindler i Bogdan Uršič: Makedonska opera i balet u Skopju

Hotel Delfin Antuna Satara

Novi Zagreb

Arhitektonske modernizacijske ambicije u bivšoj Jugoslaviji

Izložba: »Nedovršene modernizacije: Između utopije i pragmatizma« u Modernoj galeriji u Mariboru, ovogodišnjoj europskoj prijestolnici kulture

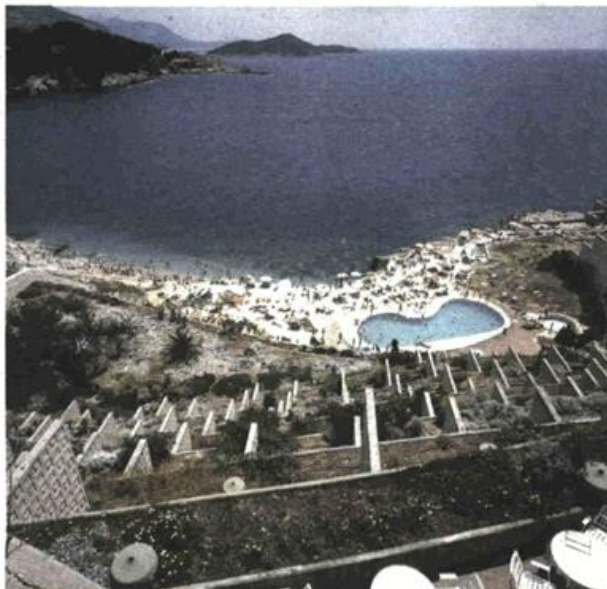
Jelena MANDIĆ-MUŠČET
jelena.mandic@vjesnik.hr

Nakon sloma zajedničke države i nestanka socijalizma, što se dogodilo s prostorima koje je stvorio »socijalistički napredak«? To je jedno od pitanja na koja pokušava odgovoriti izložba »Nedovršene modernizacije: Između utopije i pragmatizma« (s podnaslovom »Arhitektura i urbanizam u bivšoj Jugoslaviji i zemljama nasljednicama«), koja se otvara u petak, 10. veljače u Modernoj galeriji u Mariboru, ovogodišnjoj europskoj prijestolnici kulture.

Izložba je plod dvogodišnjeg istoimenog istraživačkog projekta koji je pokrenulo Udruženje hrvatskih arhitekata u suradnji s Orisom (Zagreb), Muzejom za arhitekturu i dizajn (Ljubljana), Umjetničkom galerijom u Mariboru, Društvom arhitekata Beograda i Koalicijom za održivi razvoj (Skopje). Uz voditelje projekta Maroja Mrduljaša s Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu i Vladimira Kulića s Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta Florida Atlantic u projektu je sudjelovalo više od 30 istraživača s područja cijele bivše Jugoslavije.

Izložba predstavlja brojne arhitektonske projekte, u rasponu od turističkih eksperimenata na jadranskoj obali, koncepta za nove gradove i izložbene paviljone na međunarodnim izložbama do zloglasnih javnih građevina i povijesnih spomenika u republikama bivše Jugoslavije od 1948. do 1980. godine. Istraživački projekt i izložba (otvorena do 22. travnja) obrađuju niz zasebnih projekata i akcija koji se mogu podvesti pod zajednički nazivnik modernizacije, ali nikako ne pretendiraju na pisanje koherentne historiografije moderne arhitekture u bivšoj Jugoslaviji, napominje u predgovoru Maroje Mrduljaš.

»Riječ je o nizu studijskih primjera koji prikazuju većinu najvažnijih, mahom nedovršenih, procesa urbanizacije, pri čemu se nastojalo naznačiti odnos između arhitekture i društvene stvarnosti. Razina istraživanja tog odnosa nije mogla biti znanstveno precizna, ali se pokušalo opisati okolnosti unutar kojih su određene arhitekture nastale, te opisati modernizacijski učinak tih arhitekture s odje-

Dubrovački hotel Libertas Andrije Čičin-Šaina i Branka Znidareca

Stambeni blok u Vukovarskoj ulici u Zagrebu Stanka Fabrisa

Izložba predstavlja brojne arhitektonske projekte, u rasponu od turističkih eksperimenata na jadranskoj obali, koncepta za nove gradove i izložbene paviljone na međunarodnim izložbama do zloglasnih javnih građevina i povijesnih spomenika u bivšoj Jugoslaviji od 1948. do 1980. godine

Poljudski stadion Boris Magaša u Splitu

kom na suvremenu situaciju. U tom smislu su u obzir uzete kako izuzetne arhitekture, tako i proizvodnja izgrađenog okoliša koji u užem kulturnom smislu možemo smatrati generičkim ili nef-autorskim, no koji je aktivno

sudjelovao u širim modernizacijskim kretanjima: popravljajući životnih prilika građana, formiranje prostornog okvira i infrastruktura za nove i moderne događaje, razvojem gradova«, navodi suvoditelj projekta.

Modernizacijske ambicije jugoslavenskog socijalističkog društva najbolje predstavljaju veliki graditeljski zahvati poput Novog Beograda i Novog Zagreba, a među ambicioznim neo-avangardnim projektima ostvarenima u područjima od najvećeg simboličkog značenja Mrduljaš ističe zgrade Saveznog izvršnog vijeća i Ministarstva obrane u Beogradu, paviljon EXPO-a u Bruxellesu, nedovršeni kompleks Gradske vijećnice u Zagrebu ili Muzej oslobođenja (kasnije Muzej revolucije) u Sarajevu.

Novi Beograd, osmišljen krajem 40-ih godina prošlog stoljeća kao moderna socijalistička prijestolnica, autor predgovora danas vidi kao prostor kvalitetnog života koji se puni prestižnim rezidencijalnim tkivom. Osvrću se i na Zagrebački velesajam, začetak Novog Zagreba i svojedobni poligon modernističkih arhitektonskih eksperimenata, koji je postepeno gubio na međunarodnoj važnosti, a danas je potrebna njegova temeljita urbana prenamjena. Važne urbane tragove toga doba ostavile su i velike međunarodne manifestacije poput Mediteranskih igara u Splitu, Olimpijade u Sarajevu, konferencije CSCE u Beogradu i Univerzijade u Zagrebu. Na izložbi su predstavljani projekti poput proširenja Splita ili rekonstrukcije Skopja nakon potresa. Iako je riječ o djelomično ostvarenim projektima, oni pokazuju kakav je idealan modernizirani grad mogao biti.

Izložba svjedoči i o solidnoj razini stanovanja i visokome urbanome standardu prema kojemu su izgradnju gradskih četvrti pratili sadržaji poput dječjih vrtića, škola i zdravstvenih objekata, među kojima se izdvaja niz posebno vrijednih ostvarenja. Zapažena dostignuća, čak i u međunarodnim okvirima, bilježe se na području turističke arhitekture između sredine 60-ih i sredine 70-ih godina prošloga stoljeća, koja je jadransku obalu sačuvala od pretjerane urbanizacije.

Namjera izložbe, kako tumači Mrduljaš, nije nostalgичno okretanje povijesnim događajima, nego »iščitavanje načina na koji su u određenom periodu u polju razvoja izgrađenog okoliša interpretirane i ostvarivane moderne vrijednosti i ambicije kao što su osiguravanje socijalnih pravdi, jačanje javne domene, kulturni napredak, solidarna suradnja i razmjena znanja između različitih sredina«.

Iako se društvenoj stvarnosti socijalističke Jugoslavije ne mogu jednoznačno pripisati te vrijednosti, zaključuje autor predgovora, u vrijeme njezina postojanja provedena su brojna nastojanja da se te napredne vrijednosti uz pomoć arhitekture i urbanizma ostvare.